

programmatoelichting

A Ceremony of Carols

Vanaf de première op 5 december 1942 werd Britten's *A Ceremony of Carols* een kersthit. Elk jaar in december weerklinkt de verzameling carols over de hele wereld. Samen met tal van andere kerstliederen, die jaarlijks opnieuw door de straten, winkels en huiskamers echoën. Die traditionele carols kennen een lange voorgeschiedenis. Eeuwen terug waren het volksdansen die gezongen werden ter ere van verschillende feesten zoals de zonnwende in december. Later werden deze heidense liederen door de Christenen vervangen door religieuze hymnes. Tijdens de Engelse Renaissance ontstonden dan weer populaire kerstcarols, gezongen door rondtrekkende muzikanten, op pleinen of in cafés. En ook vandaag houdt deze traditie nog steeds stand, net als het jaarlijkse kerstconcert door het Vlaams Radiokoor.

Naast Britten bracht ook Poulenc een hulde aan de geboorte van Jezus, met een reeks van vier serene miniaturen. Al even verstillend klinkt Ešenvalds' korte koorstuk *O Salutaris Hostia*. En natuurlijk zijn er ook de vrolijke carols, in bekende en minder gekende arrangementen. Eindigen doen we met *Stille Nacht*, hét kerstlied bij uitstek. Het gedicht werd geschreven door pastoor Joseph Moor, de muziek door Franz Xaver Gruber, organist van de St.-Nikolauskerk in het Oostenrijkse Oberndorf. Op kerstavond 1818 brachten beide heren de eerste uitvoering, begeleid op gitaar. Hun boodschap van hoop verspreidde zich dankzij handelaars en missionarissen al snel tot in Duitsland, en later over de hele wereld. Het lied is intussen vertaald in meer dan 300 talen en door UNESCO erkend werd als immaterieel werelderfgoed.

Een bijna-kerststuk voor jongenssopranen

De Britse componist Benjamin Britten (1913-1976) componeerde zijn *A Ceremony of Carols*, opus 28 voor (jongens)koor en harp in 1942, tijdens een maandlange boottocht van de Verenigde Staten naar zijn thuisland. Later beschreef hij de sfeer van die overtocht in een interview: "We verbleven in een hut, die Peter Pears beschreef als miserabel, heet en stoffig, met een ondraaglijke stank. De bemanning bleek onervaren, lawaaierig en gedroeg zich als dwazen. En er was de voortdurende dreiging van een aanval door een U-boot. Niet de meest inspirerende omstandigheden, en toch. Wat kan een componist, opgesloten in een schip, met enkel wat oude teksten en een handharp, anders dan muziek schrijven?" Met die oude teksten verwees Britten naar de poëziebundel *The English Galaxy of Short Poems*, die hij tijdens een tussenstop in de Canadese havenstad Halifax

gekocht had. Hierin inspireerden enkele oud-Engelse teksten uit de 15de en 16^e eeuw over de tijd rond Kerstmis hem tot het schrijven van een zestal carols. Eenmaal aangekomen in Engeland, werd zijn manuscript in beslag genomen door de douane – er zou wel eens gecodeerde tekst in kunnen staan. Britten kreeg de partituren gelukkig snel terug, en op 5 december 1942 ging het werk in première in de bibliotheek van het Norwich Castle. Niet veel later voorzag hij de bundel ook van een gregoriaanse intro en outro, en vulde hij het ook aan met enkele carols. Zelf omschreef Britten zijn compositie bescheiden als “een mengeling van anonieme middeleeuwse teksten en latere gedichten, op muziek gezet. Een bijna kerststuk voor jongenssopranen.”

Een tijd van bezinning

Terwijl Britten bekendheid verwierf dankzij eerder ernstige werken, is de Franse componist Francis Poulenc (1899-1963) bij het grote publiek vooral bekend om zijn luchtige en humoristische werken. Toch is het de andere kant van zijn persoonlijkheid, zijn diepe geloof en spiritualiteit, die hem inspireerde tot enkele van zijn grootste meesterwerken. De gelovige kant van Poulenc nam pas de bovenhand na 1936, een kantelmoment in zijn leven. Dat jaar kwam één van zijn beste vrienden, de Franse componist en muziekcriticus Pierre-Octave Ferroud, om het leven in een verkeersongeval. Poulenc was hier zo van aangedaan, dat hij een pelgrimsreis ondernam naar de antieke schrijn van de Zwarte Madonna in Rocamadour. Over die reis vertelde hij later: “Toen ik over de breekbaarheid van de (menselijke) geest nadacht, trok het spirituele leven mij opnieuw aan. Rocamadour bracht het geloof van mijn kindertijd weer terug”. Nagenoeg alle koor- en religieus geïnspireerde werken van Poulenc dateren uit de periode na die veelbetekenende gebeurtenis. Maar zelfs in dat deel van zijn repertoire vormen humor en charme een constante ondertoon.

Poulenc componeerde zijn *Quatre motets pour le temps de Noël* tussen 1951 en 1952, en baseerde zich daarvoor op de misteksten voor de kersttijd. De vier stukken verbeelden zo het geboorteverhaal van Jezus, van het donkere mysterie dat eraan vooraf gaat, tot een uitbundig en feestelijk slot. En waar Britten zijn kerstcyclus begint met het gregoriaanse antifoon *Hodie Christus natus est*, vormt het voor Poulenc een vreugdevolle afsluiter van zijn motettenreeks.

Gezelligheid en verwondering

De Letse componist Ēriks Ešņvalds (°1977) behoort tot een nieuwe generatie veelgevraagde koorcomponisten. Ešņvalds zong zelf gedurende jaren als tenor in het Latvia State Choir, en verstaat dus als geen ander wat het is om voor een koor te schrijven. Zijn werk werd bekroond met verschillende awards – hij ontving tot

drie keer toe de Latvian Great Music Prize – en wordt internationaal uitgevoerd, van Nederland tot Canada. Het meditatieve *O salutaris Hostia* is één van zijn meest populaire werken. Het biedt een kort moment van verwondering, een welgekomen pauze tussen al het kerstshoppen en dineren door.

Toelichting geschreven door Aurélie Walschaert